

Stadswerk-excursie verkent projecten Dommel en Aa

Kansen met water

Noord-Brabant is rijk aan kleine riviertjes, al dan niet gekanaliseerd. Deze riviertjes bieden kansen, zo bleek bij de Stadswerk-zomerexcursie op 8 augustus 2018. In de Dommel is een waterkrachtcentrale gerealiseerd als burgerinitiatief. In de Aa worden stap voor stap weer meanders en waterbergingsgebieden aangebracht, wat de ruimte voor water vergroot en interessante natuur oplevert.

▲ De Aa bij Middelrode.

Nu we langzaam afscheid nemen van fossiele brandstoffen staan alternatieve, duurzame energiebronnen volop in de belangstelling. Windenergie, vooral op zee, en zonne-energie gaan een forse bijdrage aan het energieaanbod leveren (en doen dat al gedeeltelijk). En hoewel de potentie van waterkracht minder groot is, wordt het uiteindelijke aandeel in de energieproductie toch wel op 5 à 10 procent geschat.

Uit de grote rivieren wordt al op bescheiden schaal energie uit waterkracht gewonnen, maar ook de kleinere rivieren zijn hiervoor geschikt. Met die gedachte

is Jan Taks met zijn zoon Bram in 2011 een initiatief begonnen voor een waterkrachtcentrale in de Dommel bij Sint Michielsgestel, op een plek waar al een stuw aanwezig is. Waterschap De Dommel ziet zichzelf niet als energieleverancier maar wil wel medewerking verlenen aan het initiatief. De Taksen moeten dus helemaal zelf aan de slag om het voor elkaar te krijgen.

Partners en geld

Daar komt natuurlijk het nodige bij kijken. Geschikte partners vinden en geld regelen, ongeveer één miljoen euro, zijn de belangrijkste aandachtspunten. Vader en zoon starten een crowdfundingactie in de vorm van aandelen (en dus winstdeling) in een energiecoöperatie. Die loopt behoorlijk goed, en ook het anschrijven van goede doelen levert een substantieel bedrag op, ongeveer 250.000 euro. Intussen hebben de mannen ook contact met het bedrijf Landustrie, dat gespecialiseerd is in allerlei civieltechnische toepassingen met water, zoals waterzuivering, rioolbe-

WEBSITES

www.aenmaas.nl
www.dommel.nl
www.dommelstroom.com
www.landustrie.nl

heer en waterkracht. Als ongeveer de helft van het geld binnen is, geeft Landustrie aan zo nodig de rest zelf te investeren. Dat blijkt uiteindelijk niet nodig maar geeft wel een *boost* aan het project.

Een andere kwestie is de aanleg van een *bypass* zodat vissen ook na de realisatie stroomopwaarts kunnen zwemmen. Eind 2016 wordt de centrale geopend en wordt de energie geleverd aan het bedrijf Huismerk-energie dat initiatieven rond groene energie faciliteert. De centrale zal jaarlijks gemiddeld 600.000 kilowattuur aan stroom leveren, in opstartjaar 2017 was dat 400.000 megawatt, ofwel stroom voor circa 5.000 huishoudens. En hoewel de zomer van 2018 gekenmerkt wordt door extreme droogte en dus minder stroomopwekking, denkt Taks aan het eind van het jaar toch wel 500.000 megawatt te kunnen realiseren.

Als businesscase in vergelijking met andere groene stroomprojecten waagt Jan Taks zich niet aan een

cijfermatige vergelijking, maar ongetwijfeld zullen er effectievere manieren zijn om te investeren in groene stroom - denk alleen al aan de veel grotere schaal van sommige projecten. Maar het gaat erom dat alle mogelijkheden worden benut, dat burgers hiervoor aan het roer staan en dat het nu ook echt draait. Jan Taks heeft bij de realisatie veel inspiratie geput uit het concept *Imagineering* zoals dat onder meer door wetenschapper Diane de Nijs wordt uitgedragen: naast de harde cijfers is de verbeeldingskracht van een concreet project een belangrijk doel. Dit kan meer initiatieven uitlokken en helpt ook op die manier de energietransitie verder. Wie volgt?

De Aa als dynamisch beekdal

De Aa, vooral bekend van kruiswoordpuzzels, is een ander Brabantse stroompje, ongeveer half zo groot als de Dommel qua debiet. Vooral in de jaren '30 van de vorige eeuw is dit riviertje grotendeels gekanaliseerd en rechtgetrokken, daartoe aangezet door de toen heersende ambities: snel water afvoeren, minder

▲ De waterkrachtcentrale in de Dommel bij Sint Michielsgestel.

► Vistrap annex bypass in de Dommel bij Sint Michielsgestel.

kans op lokale wateroverlast en, onder meer door rechtere kavels, optimale productieomstandigheden voor de landbouw.

Onder de noemer 'dynamisch beekdal' wordt dat nu deels teruggedraaid en gaat de rivier, project voor project, weer meanderen. Dit wil overigens zeker niet zeggen dat we terug gaan naar vroeger, daarvoor is het grondgebruik te veel veranderd. Daarnaast hebben we te maken met klimaatverandering dat grotere piekafvoeren met zich mee brengt. De motivatie is nu dus heel anders dan tachtig jaar geleden, zo legt gebiedsadviseur Mirja Kits van Waterschap Aa en Maas uit: niet zo snel mogelijk het water afvoeren maar juist zoveel mogelijk ter plekke bergen. Daarvoor zijn verschillende gestuurde waterbergingsgebieden aangelegd en krijgt de Aa een meer natuurlijke overstromingsvlakte. Met name de stad 's-Hertogenbosch heeft hier belang bij want bij hoog water in het recente verleden is gebleken dat de stad de snelle toevloed niet aankan. Naast passend waterbeheer is natuur- en landschapsonwikkeling een belangrijk motief.

Water en natuur

Waterafvoer en spontane natuurontwikkeling horen van nature in een beekdal bij elkaar maar liggen in deze tijd niet altijd in elkaars verlengde. Dat blijkt vooral uit de opgroei van jonge bomen. Deze kunnen de doorstroom in overloopgebieden belemmeren waardoor het waterpeil te veel stijgt. Om dat te voorkomen, worden deze gebieden begraasd door runderen die de jonge twijgjes opeten. Bij

een project bij Middelrode, inmiddels zo'n tien jaar geleden gerealiseerd, ligt een soort schiereiland dat niet wordt begraasd. De wilgen zijn hier al hoog opgeschoten. Voor bevers is dit een aantrekkelijke biotoop; in het gebiedje heeft een beverfamilie inmiddels een burcht gebouwd.

Ieder project van 'Dynamisch Beekdal' is weer een ingewikkelde puzzel

Het programma dynamisch beekdal loopt al sinds eind jaren negentig. Ieder project is weer een ingewikkelde puzzel waarbij diverse betrokkenen zich uiteindelijk moeten kunnen vinden in de plannen. Dat betekent veel overleg met onder meer grondbezitters (meestal boeren) in de omgeving en bewoners die verzekerd willen zijn van droge voeten, en ook wensen voor recreëren hebben. Dat ingewikkelde proces loopt soms vast en komt pas weer op gang als bijvoorbeeld één van de partijen bereid is grond in te brengen. Maar de aanhouder wint: de Aa meandert weer op diverse plekken met een flink verbeterd waterbeheer en natuurwinst tot gevolg. ●